

Groepsfoto voor Down House

VERSLAG VAN DE WPZ JUBILEUMEXCURSIE NAAR ZUID-ENGELAND, 16 T/M 20 MEI 2012

Van woensdagavond 16 mei tot en met zondagavond 20 mei 2012 heeft de Jubileum-excursie van de WPZ plaats gevonden. Doel waren het Natural History Museum in Londen en het Pleistoceen van Norfolk en Suffolk, Engeland dus! De organisatie was in handen van Nike Liscaljet en Natasja den Ouden. In totaal namen 35 mensen deel aan de reis. Hieronder volgt een verslag van deze geweldige excursie door enkele deelnemers.

DAG 0&1: 16 EN 17 MEI 2012 – BUSREIS EN NHM LONDEN

Woensdagavond 16 mei rond half negen verzamelde zich een groep enthousiaste WPZers bij de bus in Leiden. Door buschauffeur Ronald werden we vervolgens naar Utrecht, Breda en Kalken gereden en bij elke stop werd de bus voller. Overal werden de leden verwelkomd door Nike en Natasja en kregen we een excursietasje met but-ton. Op de deelnemerslijst stond dat er een verrassingslid mee zou gaan, en na wat speculaties die sommigen er bijna toe zetten om de bus uit te stappen, bleek het te gaan om Mark van den Bosch, die de reis voor zijn verjaardag had gekregen. De verrassing was dus vooral voor hem. Het feest werd alleen maar groter toen hij vervolgens trakteerde op taart.

Zo rond de Eurotunnel, na de uitgebreide paspoortcontrole, besloten de meesten dat het misschien toch wel handig was om nog wat te gaan slapen en dat was een goed idee, want niet

veel later zagen we de eerste gebouwen van Londen al en begonnen we aan de eerste excursiedag.

Om even goed wakker te worden gingen we naar Le Pain Quotidien waar de nodige koffie werd gedronken en er veel keuze was aan brood en beleg. Ook was er tijd om geld te pinnen, zodat alle souvenirs van de week met ponden betaald konden worden.

Daarna was het tijd om naar het *Natural History Museum* te gaan. Hier werden we een uur voor de officiële openingstijd hartelijk verwelkomd door Adrian Lister. In groepen van mammoeten, neushoorns en reuzenherten (die op onze buttons stonden) werden we door hem rondgeleid achter de schermen. We kregen een grote collectie Pleistoceen materiaal te zien, de kleinste mammoet, een deel van de collectie van Darwin en mochten zelfs

de fossiele huid van een reuzenluiaard aaien. Ook kregen we een nieuwe laser scanning microscooptechniek te zien waarmee in kaart te brengen is hoe de oermensen botten bewerkten.

De rest van de dag hebben we ons nog kunnen vermaken met de reuzen-inktvis en nog een deel van de collectie van Darwin in de *Spirit Collection Tour*. Ook konden we een praatje over fossiele planten in de Attenborough Studio volgen en kregen we een vrijkaartje om de tentoonstellingen *Scott's Last Expedition* of *Animal Inside Out* te bekijken. Er bleef nog net genoeg tijd over om, net als onze lunch, alle verdiepingen af te gaan om de vaste collectie snel te bekijken.

Hoewel het een lange dag was, was hij eigenlijk nog te kort om alles echt goed te zien, maar het was toch wel fijn om naar pizzeria Pierino te gaan, een

AUTEURS

LINDA GILEIN
BRAM LANGEVELD
TIM RIETBERGEN
JERRY STREUTKER

Adrian Lister geeft een rondleiding door de museumcollectie

ijsje te eten en even uit te rusten. Na nog een lange busrit richting het hotel in Norwich wilde iedereen eigenlijk alleen nog maar slapen en moe maar tevreden vertrokken we naar onze kamers.

DAG 2: 18 MEI 2012 – WEST RUNTON EN GRESSENHALL

Terwijl we nog nagenoten van onze eerste excursiedag, begon de tweede dag van onze excursie naar Zuid-Engeland al. Na een nacht heerlijk te hebben geslapen, bleek toch wel dat een bed

in het Holiday Inn hotel een stuk beter ligt dan een stoel in de bus. Vandaag stond West Runton op het programma, maar voordat we daar heen gingen konden we ons eerst tegoed doen aan een uitgebreid ontbijt waar menig mens “U” tegen zegt. Van alles was er, van gebakken spek tot cornflakes, van fruit-salade tot witte bonen in tomatensaus. Een echt Engels ontbijt.

Rond negen uur gingen we op weg naar West Runton. Als eerste bezochten we het strand, waar de *West Runton Elephant* gevonden is. Hier werden we opgevangen door Tony Stuart die ons uitvoerig vertelde over de verschillende geologische lagen die hier op het strand liggen en de vondstlocatie van de *West Runton Elephant*. Tijdens deze introductie werd de eerste mooie vondst gedaan. Bram haalde namelijk zomaar een complete staartwervel uit de wand, welke later gedetermineerd kon worden als een desman (watermol)!

En toen was het eindelijk tijd om onze eigen *West Runton Elephant* te vinden. Iedereen zocht een mooi plekje in de juiste laag en begon driftig met graven en zoeken. Het duurde dan ook niet lang of de tweede vondst werd gedaan: Paul Hille vond een mooi kaakje van een woelmuis. Het bewijs dat er wel degelijk fossielen liggen in West Runton was geleverd en iedereen

begon nog gemotiveerder te graven. In het Cromer Forest Bed vond ik (Jerry) zelf ook een mooi fossiel. Het was dan wel geen olifant, maar wel een prachtig onderkaakje met snijtand van een woelmuis. Even later vond Tim een ilium, van een kikker maar liefst. Zo werden er in de loop van de ochtend nog meer mooie vondsten gedaan. Net voordat het tijd was om West Runton achter ons te laten, besloot ik om wat matrix mee te nemen voor thuis. Je weet immers nooit wat voor leuks er tussen kan zitten (Bram heeft inmiddels 2 muizenkiesjes en enkele snijtandjes uit enkele honderden grammen residu gehaald).

Rond half één kwamen we aan bij de Village Inn, waar de vooraf bestelde lunch al op ons wachtte. Voor sommigen was het lastig bedenken wat ze ook alweer besteld hadden, maar uiteindelijk kwam het toch allemaal goed. Na genoten te hebben van deze heerlijke lunch, reden we door naar Gressenhall. Hier ligt de *West Runton Elephant* opgeslagen in het *Gressenhall Farm and Workhouse*. Niet meteen de eerste plaats waar je een vrijwel compleet skelet zou verwachten, maar aangezien er hier nog ruimte was ligt hij nu hier. We werden opgevangen door Nigel Larkin, de man die het prepareren en conserveren van de *West Runton Elephant* heeft uitgevoerd. Aangezien het depot niet zo heel groot is, werden we opgedeeld in twee groepen. De eerste groep ging de *West Runton Elephant* bezichtigen, de tweede groep kon zich

Paul heeft een woelmuiskaakje gevonden

Tony Stuart en Adrian Lister

West Runton Beach

Zeven op de krijtbodem van West Runton

Fossilzoeker Jerry

Nigel Larkin toont de West Runton Elephant

Schedel West Runton Elephant in zijn kist

uitleven in de rest van het (openlucht) museum en na een uurtje werd er gewisseld

Opvallend is dat de mammoet voor 85% compleet is. De missende delen zijn hoogstwaarschijnlijk opgevreten door hyena's, wat te zien is aan de vele vraatsporen op de grotere botten. Men denkt dat de mammoet in de rivierbedding is gevallen of hierin is vast komen

te zitten en toen is overleden. De botten zelf zijn slecht bewaard gebleven en zitten vol met barsten. Om te voorkomen dat ze nog verder uit elkaar vallen, liggen de botten dan ook ter versteviging op matten.

In het openluchtmuseum is van alles te zien dat met landbouw of veeteelt te maken heeft; van een oude weegschaal, tot een kleine school en van koeien

melken tot een speeltuin voor kinderen. Maar ook levende dieren zoals paarden en zwijnen. In de souvenirwinkel werd het dringen om een exemplaar van *The West Runton Elephant Discovery and Excavation* te bemachtigen. Dit kleine boekje bevat mooie foto's en info over de *West Runton Elephant*, maar helaas lagen er niet genoeg exemplaren voor iedereen. Maar Nike zou Nike niet zijn, als ze niet weet te regelen dat er voor iedereen die er nog geen een heeft, nog een exemplaar besteld wordt.

Rond vijf uur reden we terug naar ons hotel in Norwich, waar we ons voorafgaand aan het diner vermaakten in de bar. Jody Mijts wist Bram, Tim, Linda en mij lekker te maken voor een spel genaamd Koehandel. Iets waarbij je na het horen van de spelregels het idee hebt dat Chinees leren makkelijker is, maar we stemden in om een potje te spelen na het diner.

Eerlijk is eerlijk, gaandeweg leer je de spelregels wel kennen. Naarmate er meer kwijlende honden, schattige poesjes en erotisch kijkende varkens verkocht werden, werd de spanning steeds groter, want wie heeft er nu de juiste strategie om te gaan winnen? Bram, Tim en Jody gingen voor setjes van de hoogste prijsdieren, terwijl ik voor zoveel mogelijk setjes ging, ongeacht de waarde van de prijsdieren. Verrassend genoeg kom ik uiteindelijk zelf als winnaar uit de bus. Maar heel eerlijk, dat was meer geluk dan wijsheid.

DAG 3: 19 MEI 2012 - SUFFOLK

Na het uitgebreide ontbijt checkten we uit bij het hotel en werden de tassen weer in de bus geladen. De komende nacht zouden we namelijk in een ander hotel doorbrengen. Het programma voor vandaag zag er weer goed en gevarieerd uit: we zouden ons vandaag in het Vroeg-Pleistoceen van Suffolk begeven en fossielen uit de Norwich Crag te zien krijgen, en ook zelf wat kunnen verzamelen.

Iets na negen uur vertrok de bus richting Reydon, een plaatsje vlakbij de vindplaatsen die we 's middags zouden gaan bezoeken. In Reydon lag in de

WPZers bestuderen de mammoet bovenkaak uit de Cruickshanks collectie

Reydon Village Hall als tijdelijke tentoonstelling van de Cruickshanks collectie

Village Hall namelijk een deel van de persoonlijke collectie van de familie Cruickshanks op ons te wachten. We werden heel hartelijk ontvangen door Ian en Glenda Cruickshanks en hun zoon Alister, en ook door David Mayhew. Na een korte inleiding waren we vrij om de collectie te bekijken. We hadden daar tot ongeveer half één de tijd voor en dat was maar goed ook!

De selectie uit de collectie Cruickshanks bestond uit maar liefst 13 tafels afgeladen met fossielen: mammoetkiezen van de zuidelijke mammoet *Mammuthus meridionalis*; veel indrukwekkende geweibases van verschillende soorten *Eucladoceros*; een kaakfragment met twee kiezen van een hyena *Pliocrocuta perrieri*; een complete onderkaak van een walrus *Alachtherium cretisi*; een fragmentaire, maar enorme rib van een walvis; kiesjes van woelmuizen *Mimomys*; slechts millimeters grote vissentandjes en ook fossiele schelpen (onder andere de indrukwekkend grote noordkromp *Arctica islandica*). Al het materiaal was keurig van een informatiekaartje

met determinatie, precieze vindplaats, stratigrafie en vondstdatum voorzien. Sommige determinaties leidden tot gesprekken, waarbij met name een opvallend stuk dat gedetermineerd was als een fragment van een onderkaak van een zuidelijke mammoet *Mammuthus meridionalis* tot een interessante discussie leidde. Opvallend aan dit stuk was dat zowel aan de 'bovenkant' als aan de 'onderkant' een ronde structuur die veel weg had van een wortel van een kies te zien was. Deze vreemde verschijning leidde er toe dat de determinatie door onder andere Adrian Lister en Lambert van Es via walrus en nijlpaard en het raadplegen van enkele boeken, onder enig voorbehoud toch weer terug bij mammoet kwam, maar dan geen onderkaakfragment, maar een fragment van de bovenkaak met een pathologie.

De lunch bestond uit fish and chips en variaties daarop en werd ook genuttigd in de Village Hall, wat de deelnemers gelegenheid gaf om na het eten nog weer even bij de collectie te gaan kijken.

Daarna was het weer terug de bus in, voor een korte rit naar het pakhuis van UKGE (United Kingdom Geologist's Equipment). UKGE is in 1998 opgericht door Alister Cruickshanks en is sindsdien erg snel uitgegroeid tot een belangrijke leverancier van geologische artikelen en apparatuur, met meer dan 11.000 producten, aan zowel particulieren als universiteiten wereldwijd. Na een korte inleiding van Roy Bullard over de missie en werking van UKGE was iedereen vrij om de nieuwste aflevering van hun tijdschrift *Deposits* te pakken en daarna eens wat rond te gaan snuffelen in het pakhuis. Veel deelnemers vonden iets naar hun gading uit de grote hoeveelheid producten variërend van microscopen, doosjes, buisjes, biologische preparaten, hyenakiezen uit China en zelfs pleistocene schildpadpoep uit Madagaskar en Amerika.

Na het bezoek aan UKGE gingen we met zijn allen de bus weer in. We hadden gezien wat de nabijgelegen vindplaatsen te bieden hadden, we hadden de kans gekregen om geologische artikelen te kopen, dus was nu het moment aangebroken om zelf wat te gaan verzamelen. Onder begeleiding van Ian, Alister en David gingen we een strandwandeling van net ten zuiden van Covehithe naar het zuidelijker gelegen Southwold maken, langs Easton Wood, Easton Bavents North Cliff en Easton Bavents South Cliff.

De bus kon ons een eind naar het startpunt brengen, maar het laatste stukje richting het voetpad naar het strand bleek van te voren al niet haalbaar te zijn. Daar stonden David en Ian al te wachten om ons met hun auto's een lift tot aan het voetpad te geven. Vandaar was het nog een ruime kilometer tot aan het strand. Op het strand kregen we van David een inleiding over de geologie van de locatie, waarna we richting Southwold vertrokken.

Waar het ons om ging was de Norwich Crag. Crag betekend 'schelprijk zand'. De Norwich Crag is van vroegpleistocene ouderdom (ongeveer 2,2 - 2,4Ma) en is gevormd onder mariene condities. Er bevinden zich meerdere lagen met fossiele mariene mollusken en ook een *bonebed* met schaars zoogdiermateriaal in deze Crag. Met name in de winter, als er relatief veel erosie van de kliffen plaats vindt, is de kans op mooie vondsten het hoogst. De kliffen zijn beschermd en er mag niet in gegraven worden.

Het was laagwater en het strand lag bezaaid met stukken vuursteen. Daar tussen konden zomaar pleistocene schatten liggen, zo vonden Linda en David er elk een stuk gewei. Na een klein eindje lopen kwamen we bij een mooi stukje van Easton Wood waar we in de klif de stratigrafie goed konden zien. Hier hadden we onder andere zicht op lagen met veel fossiele schel-

Easton Bavents strandwandeling

pen, met name *Macoma* sp. en *Arctica islandica*.

Verder naar het zuiden kwamen we aan bij de North Cliff. Hier was een sectie voor ons voorbereid en konden we de stratigrafie prachtig zien. Het *bonebed* zag er aanlokkelijk uit en door verschillende leden is er in de wand gezocht, wat onder andere een distaal fragment van een humerus van een hert en een cleithrum en wervel van een beenvis opleverde. Verder naar het zuiden kwamen we nog langs de South Cliff, waarna we alweer het parkeerterrein bereikten waar de bus stond te wachten om ons weer op te pikken.

Heel veel vondsten zijn er niet gedaan, maar dat was te verwachten; de lagen zijn niet extreem fossielrijk en er is vaak veel erosie en nog meer tijd en geduld nodig voor goede vondsten. Het was sowieso al een bijzondere ervaring om onder deskundige leiding eens rustig naar zo'n oud deel van het Pleistoceen in-situ te kunnen kijken.

Na het verzamelen was het weer een stukje rijden met de bus naar het restaurant Duke of Wellington, in Hatfield Peverel. Een erg sfeervol restaurantje waar de tafels al gedekt waren en de vooraf gedane bestellingen snel gebracht werden. Na een goede maaltijd gingen we weer terug de bus in, op weg naar het hotel Mary Rose Inn in St. Mary Cray, vlakbij Londen. Daar kwamen we om ongeveer elf uur aan.

Tot op dit moment was de excursie werkelijk foutloos verlopen. Hier kwam daar echter enige verandering in. De kamerverdeling was niet zoals beloofd, het hotelletje volgeboekt en, wat nog vervelender was, de kamers verkeerden in slechte conditie. Helaas was het al laat, mocht de bus niet meer rijden en was het dorp te klein om nog op zoek te gaan naar een ander hotel voor de hele groep. Enkele deelnemers zijn naar een ander hotel gebracht, terwijl nieuwe kamerverdelingen werden gemaakt en er pogingen werden gedaan om de gebreken in de kamers op te lossen.

Uiteindelijk had iedereen zo rond 1.00 uur een slaappleatsje gevonden en bleven enkele deelnemers nog even in de bar napraten.

DAG 4: 20 MEI 2012 – DOWN HOUSE

Na een voor sommigen enigzins korte, maar toch goede nacht pakten we onze tassen weer in voor de laatste dag van deze excursie. Na een lekker ontbijtje zijn we vanuit St. Mary Cray doorgereden naar het kleine dorpje Downe ten zuidoosten van Londen. Hier gingen we het inmiddels wereldberoemde Down House bezoeken. In dit huis heeft een beroemde bioloog ongeveer 40 jaar van zijn leven gewoond en in ditzelfde huis schreef hij zijn *On the Origin of Species*. Tegenwoordig is het huis onbewoond en is het een museum dat volledig gewijd is aan het leven en het werk van een man die de visie van de mens op de natuur compleet heeft veranderd tot hetgeen dat we nu kennen als evolutie; zijn naam was Charles Darwin.

Enmaal aangekomen bij het huis stonden we allemaal vol enthousiasme te wachten totdat we naar binnen mochten. We werden weer verdeeld in drie groepen (mammoeten, neushoorns en reuzenherten) om te zorgen dat het niet te vol zou worden in het huis. Eén groep ging eerst een wandeling maken door de schitterende tuin en de overgebleven twee groepen liepen als eerste het huis in. Er was van alles te zien en iedereen nam dan ook uitgebreid de tijd om zich even goed in te leven in het leven van Darwin. We namen een kijkje in zijn studeerkamer, de zitkamer en er was zelfs een heuse replica van de kajuit van Darwin op de HMS Beagle. Ook stonden er enkele belangrijke instrumenten van Darwin zoals een heel ingenieus apparaatje dat hij als microscoop gebruikte.

Niet alleen in het huis was er van alles te beleven, maar ook buiten in de immense tuin proefde je de sfeer

Mieke en Natasja op Darwins thinking path

van het 19de eeuwse leven van Darwin: vleesetende planten, exotische orchideeën en niet te vergeten het beroemde tuinpad, ook wel bekend als *The Sandwalk* of *Darwins thinking path*. Tijdens zijn wandelingen legde Darwin een paar stenen op het pad en terwijl hij in gedachten met een probleem bezig was, tikte hij bij de volgende ronde een steentje weg met z'n wandelstok.

Nog even een groepsfoto voor het huis en dan snel op weg naar de Euro-tunnel bij Folkestone. Helaas waren we net te laat aangekomen om nog mee te gaan op de trein en zat er niets anders op dan te wachten op de volgende. Na een lekkere picknick, een spelletje en nog even wat uitgerust te hebben in de zon op het gras sprongen we vol energie weer de bus in. Door de opgelopen vertraging zaten velen van de groep ook met een probleem om weer thuis te geraken. Gelukkig komt op dit soort momenten het groepsgevoel boven en denken we allemaal mee aan de beste oplossingen voor onze mede-excursieleden.

Na een fijne prehistorische film en een korte stop in België om afscheid te nemen van onze twee Vlaamse vrienden, was het in Breda tijd aan de grootste groep deelnemers voor een definitief einde van een geweldige excursie. Ook namen wij hier afscheid van onze vriendelijke buschauffeur Ronald, wiens rijtijd erop zat. Een klein gezelschap reisde met de bus nog door naar Utrecht en Leiden alvorens thuis te geraken.

Wij, als auteurs, willen graag alle excursieleden bedanken voor hun enthousiasme en gezelligheid tijdens de jubileumexcursie. We hebben met z'n allen een geweldige tijd gehad met veel nieuwe indrukken en memorabele momenten. Ook willen we het bestuur van de WPZ en andere vrijwilligers bedanken voor het samenstellen en het organiseren van een prachtige excursie, waaronder Adrian Lister, David Mayhew, de familie Cruickshanks en in het bijzonder Nike Liscaljet.